

Çevresel Sürdürülebilirliğin Sağlanmasında Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışının Rolü: Havacılık Sektöründe Bir Araştırma¹

Engin KANBUR², Volkan MAZIOĞLU³

Öz

Çevresel sorunların birçok nedeni olmakla birlikte en önemli nedeni olarak örgütler ve faaliyetleri ön plana çıkmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma için örgütlere ve çalışanlarına daha fazla görev düşmektedir. Resmi rol tanımlarında olmayan tamamen gönüllülük esasına dayalı ekstra rol davranışı olan çevresel örgütsel vatandaşlık davranışı gösteren çalışanların çevresel kalkınmaya ve daha sürdürülebilir bir çevreye destek olacağı düşünülmektedir. Bu çalışmanın amacı, havacılık çalışanlarının çevresel örgütsel vatandaşlık davranışlarının çevresel sürdürülebilirlikleri üzerindeki etkisinin incelenmesidir. Bu kapsamda detaylı ilgili yazın taraması yapılmış ve kavramsal çerçeve ortaya konulmuştur. Araştırma evrenini temsil edebilecek 402 çalışandan araştırma verileri çevrimiçi anket yöntemi ile toplanmıştır. Araştırmada kullanılan “Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Ölçeği” ve “Çevresel Sürdürülebilirlik Alt Ölçeği”nin yapı geçerliği faktör analizi, güvenilirliği iç tutarlılık analizi ile ölçülmüştür. Araştırma hipotezlerini sınamak için korelasyon ve regresyon analizleri yapılmıştır. Bulgulara göre; çevresel örgütsel vatandaşlık davranışı ve alt boyutlarının (kendine yönelik çevresel örgütsel vatandaşlık davranış, iş arkadaşına yönelik çevresel örgütsel vatandaşlık davranışı ve örgüte yönelik çevresel örgütsel vatandaşlık davranışı) çevresel sürdürülebilirlik üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisinin olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırmanın bulguları itibarıyla gelecek çalışmalara, araştırmacılara, sektör temsilcilerine ve ilgili diğer tüm paydaşlara katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı, Sürdürülebilirlik, Çevresel Sürdürülebilirlik, Havacılık

Jel Kodu: M10, M12, M15

The Role of Environmental Organizational Citizenship Behavior in Achieving Environmental Sustainability: A Research in Aviation Sector

Abstract

Although there are many reasons for environmental problems, the most important reason is organizations and their activities. More responsibilities fall on organizations and their employees for sustainable development. It is thought that employees who display environmental organizational citizenship behavior, which is an extra-role behavior based on a completely voluntary basis and not included in official role definitions, will support environmental development and a more sustainable environment. The aim of this study is to examine the effects of environmental organizational citizenship behaviors of aviation employees on their environmental sustainability. In this context, a detailed literature review was conducted, and a conceptual framework was presented. Data of the research was collected from 402 employees who represent the research universe via online questionnaire method. The construct validity of the “Environmental Organizational Citizenship Behavior Scale” and “Environmental Sustainability Subscale” used in the research was measured by factor analysis and their reliability by internal consistency analysis. Correlation and regression analyses were performed to test the hypotheses of the research. According to the findings; it has been revealed that environmental organizational citizenship behavior and its sub-dimensions (environmental organizational citizenship behavior self-enacted, environmental organizational citizenship behavior towards co-worker, and environmental organizational citizenship behavior towards the organization) have a positive and significant effect on environmental sustainability. It is evaluated that the research findings will contribute to future studies, researchers, sector representatives, and all other relevant stakeholders.

Keywords: Environmental Organizational Citizenship Behavior, Sustainability, Environmental Sustainability, Aviation

Jel Codes: M10, M12, M15

¹ Bu çalışma, 11. Örgütsel Davranış Kongresi’nde (31 Ekim – 3 Kasım 2024, Kastamonu) sunulan bildirinin genişletilmiş ve geliştirilmiş halidir.

² **Sorumlu Yazar/Corresponding Author:** Prof. Dr., Kastamonu Üniversitesi, Sivil Havacılık Yüksekokulu, Havacılık Yönetimi Bölümü, Kastamonu, Türkiye. E-posta: ekanbur@kastamonu.edu.tr **Orcid no:** 0000-0002-6261-9314

³ Doktora Öğrencisi, Kastamonu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kastamonu, Türkiye. E-posta: volkanm8@gmail.com **Orcid no:** 0000-0002-3279-3100

Atf/Citation: Kanbur, E., Mazioğlu, V. (2025), Çevresel Sürdürülebilirliğin Sağlanmasında Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışının Rolü: Havacılık Sektöründe Bir Araştırma, Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 27/Özel Sayı, s. 144-158.

Extended Abstract

Introduction

Global warming, air and water pollution, loss of biodiversity, forced displacement, and environmental degradation observed in recent years raise significant concerns regarding the sustainable development of the environment. There are many reasons for environmental problems. One of the most fundamental reason is the organizations and their activities. Organizations implement various green practices to minimize environmental problems and contribute to sustainable development and make it sustainable (Liu et al., 2021). The survival and fulfillment of the needs of organizations and individuals is only possible by ensuring and maintaining environmental sustainability. Environmental sustainability is vital for two critical reasons. First, it reduces the potential negative environmental impacts associated with climate change. Secondly, it is a prerequisite for sustainable development and is necessary for United Nations member countries to achieve sustainable development goals by 2030 (Opoku et al., 2022). It is quite difficult to carry out environmentally sensitive management practices of organizations, to eliminate environmental problems, and to ensure sustainable development, only with official environmental management systems or to achieve the desired goal. The participation of employees in environmental practices on a voluntary basis without any official assignment has led to the emergence of the concept of “Environmental Organizational Citizenship Behavior”. Environmental organizational citizenship behavior is defined as “an individual and discretionary behavior that directly benefits the natural environmental practices of the organization, but is not directly or explicitly defined by the formal reward system.” (Robertson & Barling, 2017). This study aims to reveal to what extent environmental organizational citizenship behaviors affect the environmental sustainability behaviors of employees working in the aviation sector. The impact of environmental organizational citizenship behavior on environmental sustainability has not been found as the subject of any national or international research. In order to leave a sustainable environment to future generations, individuals who are environmentally conscious, avoid unnecessary consumption, and can recycle their waste are needed. In this context, the inclusion of the effect of environmental organizational citizenship behavior, which is an extra-role behavior, on environmental sustainability in the literature reveals the importance of the study. Therefore, this study contributes to the national and international literature, provides ideas to sector representatives and other relevant stakeholders, and guides researchers for future studies.

Method

The aim of the research is to examine the effect of environmental organizational citizenship behaviors of aviation employees on their environmental sustainability. The universe of the research consists of employees working in the aviation sector. Since it is not possible to reach the whole universe, the convenience sampling method was used. A total of 402 questionnaire forms were included in the analyses to test the research hypotheses and the data set was finalized, and accepted as statistically representative of the universe. The research data were collected via an online questionnaire. In order to measure the environmental organizational citizenship behavior levels of the participants in the research, “Organizational Environmental Citizenship Behavior Scale-OCBE” developed by Robertson & Barling (2017) and adapted to Turkish by Kanbur et al. (2022) was used. The scale consists of 3 dimensions and 10 items. In order to determine the environmental sustainability levels of the participants, the “Environmental Sustainability Subscale”, which is a subscale of the “Organizational Sustainability Scale” developed by Gültekin and Argon (2020), was used. The scale consists of a single dimension and 6 items. The scales are structured in five-point Likert-type scale. Multiple regression analysis was performed to test the research hypotheses. In the light of the findings of the analysis, it is seen that the research hypotheses are supported.

Result and Discussion

It can be said, in line with the research findings, that environmental organizational citizenship behavior, which is an individual and voluntary behavior that directly benefits the natural environment practices of organizations and is not directly or clearly defined by a formal reward system, has a positive and significant effect on environmental sustainability, which is meeting the resource and service needs of current and future generations without endangering the health of the ecosystems that provide them. Bashirun et al. (2019) emphasize in their studies that environmental organizational citizenship behavior has a positive effect on the green behaviors of employees. Althnayan et al. (2022) state in their studies that there is a positive relationship between environmental organizational citizenship behavior and environmental transformational leadership and that this relationship is important in terms of environmental sustainability. Boiral et al. (2015) state in their studies that managers’ environmental organizational citizenship behavior positively affects environmental management practices and environmental performance. Luu (2019) emphasizes in his study that there is a positive relationship between environmental organizational citizenship behavior and green (environmentalist) resourcefulness. In addition, Yin et al. (2021) reveal in their studies that environmental citizenship behavior positively affects environmental corporate social responsibility, environmental empathy, and environmental passion. Alt and Spitzbeck (2016) state in their study that environmental organizational citizenship behavior has a positive effect on environmental performance. Temminck et al. (2015) emphasize in their study that there is a positive relationship between environmental organizational citizenship behavior and environmental concern and perceived organizational behavior for employees’ environmental efforts. The findings of the research and

the results of some studies in the literature indicate that organizations and their managers should support environmental organizational citizenship behaviors, which are extra-role behaviors, for environmental sustainability. Creating an organizational culture that will spread these behaviors within the organization and making it sustainable is an important issue that today's organizations should give importance to. If the aim is to leave a greener and more environmentally friendly world for future generations, such extra-role behaviors should be supported. In addition, researchers should investigate environmental organizational citizenship behavior in different sample groups and with different variables in order to better understand the effect of this concept.

GİRİŞ

Son yıllarda görülen küresel ısınma, hava ve su kirliliği, biyoçeşitliliğin azalması, zorunlu yer değişiklikleri ve çevresel bozulmalar çevrenin sürdürülebilir kalkınması hususunda önemli endişeler doğurmaktadır. Çevresel sorunların birçok nedeni vardır. En temel nedenlerden biri de örgütler ve faaliyetleridir. Örgütler çevresel sorunları en aza indirmek ve sürdürülebilir kalkınmaya katkı sağlamak ve bunu sürdürülebilir kılmak üzere çeşitli yeşil uygulamalar yapmaktadır (Liu vd., 2021). Örgütler ve bireylerin hayatta kalabilmesi ve ihtiyaçlarını giderebilmesi ancak çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması ve devamlılığı ile mümkün olabilmektedir.

Çevresel sürdürülebilirlik iki kritik nedenden dolayı oldukça önemlidir. Birincisi, iklim değişikliğiyle ilişkili olası olumsuz çevresel olumsuzlukları (sıcak hava dalgaları, deniz seviyesinin yükselmesi, sel, kuraklık, gıda güvensizliği, orman yangınları, göç, vb.) azaltır. İkincisi ise, sürdürülebilir kalkınma için ön koşul olması ve Birleşmiş Milletler üye ülkelerinin 2030 yılına kadar sürdürülebilir kalkınma amaçlarına ulaşması için çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması gerekliliğidir (Opoku vd., 2022). Örgütlerin çevreye duyarlı yönetim uygulamaları çevresel sorunların ortadan kaldırılması ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması sadece resmi çevre yönetim sistemleri ile yürütülmesi veya istenilen amaca ulaşılabilmesi oldukça zordur. Çalışanların herhangi bir resmi görevlendirme olmaksızın gönüllülük temelinde çevresel uygulamalara katılması “Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı” kavramının ortaya çıkarmıştır.

Bu çalışmada, havacılık sektöründe görev yapan çalışanların çevresel sürdürülebilirlik davranışlarında çevresel örgütsel vatandaşlık davranışlarının ne ölçüde etkisi olduğunu ortaya koymak amaçlanmaktadır. Yazında çevresel örgütsel vatandaşlık davranışının çevresel sürdürülebilirlik üzerindeki etkisini inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Gelecek nesillere sürdürülebilir bir çevre bırakabilmek için çevre bilincine sahip, gereksiz tüketimden kaçınan, atıklarını geri dönüştürebilen bireylere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda ekstra rol davranışı olan çevresel örgütsel vatandaşlık davranışının çevresel sürdürülebilirlik üzerindeki etkisinin yazına kazandırılması çalışmanın önemini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla bu çalışmanın ulusal ve uluslararası alan yazına katkı sunacağı, sektör temsilcilerine ve ilgili diğer paydaşlara fikir verip gelecekte yapılması düşünülen çalışmalar için araştırmacılara yol gösterebileceği düşünülmektedir.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı

Çevresel örgütsel vatandaşlık davranışı, “resmi ödül sistemi tarafından doğrudan ya da açıkça tanımlanmayan, işletmelerin doğal çevre uygulamalarına doğrudan fayda sağlayan bireysel ve isteğe bağlı bir davranış” olarak tanımlanmaktadır (Robertson & Barling, 2017). Çevresel örgütsel vatandaşlık davranışı, çalışanların gönüllü olarak uyguladığı, örgüte ve topluma çevresel faydalar sağlayabilen faaliyetlerden oluşur (Boiral vd., 2015). Çevresel örgütsel vatandaşlık davranışı, örgütsel vatandaşlık davranışının bir türü olarak kavramlaştırılırken, çalışanların ortak çabalarıyla örgütü daha sürdürülebilir bir hale getirmeye yardımcı olan gönüllü davranışlar serisi olarak tanımlanmaktadır (Daily vd., 2009; Lamm vd., 2013). Diğer taraftan Daily vd.’a (2009) göre çevresel örgütsel vatandaşlık davranışı, örgüt tarafında resmi olarak istenmeyen veya ödüllendirilmeyen ancak çalışanlar tarafından gönüllü olarak ortaya konulan takdir edilesi çevresel çabalar ifade etmektedirler (Boiral & Paille, 2012; Weaver vd., 2015; Cheema vd., 2020; Priyadarshini vd., 2023).

Çevresel örgütsel vatandaşlık davranışı, işyerinde atık azaltma, geri dönüşüm, enerji tasarrufu ve iş arkadaşlarını işyerinde çevre dostu davranışları teşvik etmeye yönelten çeşitli çevre dostu davranışları içerir (Khan vd., 2019). Çevresel örgütsel vatandaşlık davranışı, çalışanların çevreyi önemsediklerinde ve örgütün çevre yönetimi stratejisini desteklediklerinde gerçekleştirdikleri eylemleri ifade etmektedir. Ayrıca çevresel örgütsel vatandaşlık davranışı, kamu ve özel sektörde çevresel ürünlerin adil dağıtımı, çalışanların aktif katılımı ve sürdürülebilir politikalarının birlikte değerlendirilerek ortaya konulan çevresel davranışlar olarak da görülmektedir (Yin vd., 2021). Aynı şekilde çevresel örgütsel vatandaşlık davranışı, herhangi bir resmi bir yönlendirme olmadan sadece örgütün çevre yönetiminin etkinliğini artırmaya yardımcı olan kendiliğinden ortaya çıkan sosyal davranışlardır (Paille vd., 2014).

Örgütlerin çevre ile ilgili yönetim uygulamaları sadece yöneticilerin bu yönde vermiş oldukları kararlara ve resmi olarak belirlenen çevre yönetim sistemlerine dayalı olmayıp çalışanlarının çevre ile ilgili gönüllü ve resmi olmayan davranışlarına da dayanmaktadır (Kanbur vd., 2022). Dolayısıyla çalışanlar örgüt içerisindeki faaliyetlerinde çevreye verilen zararı veya olumsuz etkiyi en aza indirmek için resmi çevresel uygulamalardan bağımsız olarak yenilikçi ve yaratıcı fikirleri sunabilirler (Paille vd., 2013). Örgütlerin çevresel sorunları sadece resmi çevresel uygulamalarla çözemeyeceği veya eksik ve yetersiz kalacağı düşünüldüğünde çalışanların çevre ile ilgili gönüllü ve resmi olmayan davranışlarının önemi artmaktadır. Ayrıca örgütlerin çevreci uygulamalarının çalışanlarının gönüllü katılım sağladıkları görülmektedir (Irmawati vd., 2019; Islam vd., 2023).

1.2. Çevresel Sürdürülebilirlik

Sürdürülebilirlik, gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama yeteneğini tehlikeye atmadan bugünün ihtiyaçlarını karşılamaktır (Dong & Hauschild, 2017). Birleşmiş Milletler Brundtland Raporu'nda tanımlandığı şekliyle sürdürülebilirlik, mevcut toplumun gelecekteki toplumun ihtiyaçlarını tehlikeye atmayacak şekilde kaynakları yönetmesi ve tüketmesi gerekliliği olarak tanımlanmaktadır (Greer vd., 2020). Çevresel sürdürülebilirlik, mevcut ve gelecek nesillerin kaynak ve hizmet ihtiyaçlarını ve bunları sağlayan ekosistemlerin sağlığını tehlikeye atmadan karşılamak olarak ifade edilmektedir (Morelli, 2011). Diğer bir ifadeyle insan refahı için önemli olan çevresel işlevlerin sürdürülmesi olarak da tanımlanmaktadır (Ekins, 2011). Çevresel sürdürülebilirlik, ihtiyaçlarımızı karşılama arayışının çevrenin kalitesinden ödün vermemesi ve ekosistemin gelecek nesiller için sürdürülebilir olması gerektiğini garanti eden sürdürülebilirliğin temel ilkelerinden biridir (Feroz vd., 2021). Ayrıca çevresel sürdürülebilirlik, “insan ihtiyaçların giderilmesinde kullanılan kaynaklarının korunmasını, insan atıklarının bertaraf edilmesini ve insan refahını iyileştirmeni amaçlayan bir yaklaşım olarak belirtilmektedir (Moldan vd., 2012). Çevresel sürdürülebilirlik uygulamaları, kıt kaynak kullanımını azaltmaya yönelik eylemleri, “her şeyi geri dönüştür/geri dönüştürülmüş satın al” yaklaşımını benimsemeyi, tükenen kaynaklar yerine yenilenebilir kaynakların kullanılmasını, toksik madde üretimini ortadan kaldıracak şekilde üretim süreçlerinin ve ürünlerin yeniden tasarlanmasını ve yaşanabilirliği veya güzelliği nedeniyle değer verilen doğal yaşam alanlarının ve çevrelerin korunmasını ve yenilenmesini içerir (Sutton, 2004).

Çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması, özellikle yüksek enerji tüketimi ve karbon emisyonu üreten sektörlerde kritik bir öneme sahiptir. Havacılık sektörü, küresel karbon emisyonlarının yaklaşık %3'ünü oluşturmakta olup, bu durum iklim değişikliğiyle mücadelede sektörün önemini ortaya koymaktadır (Barutçu & Çolakoğlu, 2024). Uluslararası Hava Taşımacılığı Birliği (IATA), 2050 yılına kadar net sıfır karbon emisyonuna ulaşmayı hedeflemektedir. Bu doğrultuda,

sürdürülebilir havacılık yakıtlarının (SAF) kullanımı, yakıt verimliliği yüksek motorlara sahip uçaklara yatırım yapılması ve uçuş planlarının daha verimli hale getirilmesi gibi stratejiler uygulanmaktadır (IATA, 2023). Örneğin, yeni nesil uçaklar, yakıt tüketimini ve emisyonları %15 oranında azaltarak önemli ölçüde enerji tasarrufu sağlamaktadır (Çukur, 2021). Yakıt tasarrufunu artıran uçak tasarımları ile elektrikli ve hibrit motor teknolojileri gibi yenilikler, çevresel etkilerin azaltılmasında önemli bir rol üstlenmektedir (Boeing, 2021). Ayrıca uçuş rotalarının daha verimli hale getirilmesi ve hava trafik yönetimi (ATM) sistemlerindeki gelişmeler, emisyonların azaltılmasına yönelik önemli stratejiler arasında yer almaktadır (Lee vd., 2021). Bununla birlikte Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü (ICAO), havacılık sektörünün çevresel etkilerini azaltmak amacıyla 2016 yılında Karbon Dengeleme ve Azaltma Programı (CORSIA) uygulamasını hayata geçirmiştir (ICAO, 2019). Ayrıca, Avrupa Birliği Emisyon Ticaret Sistemi (EU ETS) ve diğer karbon düzenlemeleri, havayolu şirketlerini sürdürülebilirlik odaklı stratejiler benimsemeye teşvik etmektedir (ICAO, 2019).

1.3. Kavramlar Arası İlişki

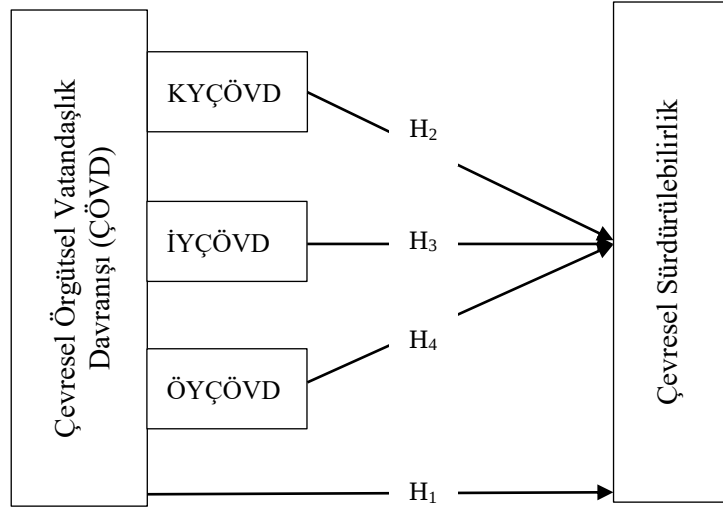
Çevresel örgütsel vatandaşlık davranışı, en temelde örgütsel vatandaşlık davranışı teorisine dayanmaktadır. Gönüllülük temelli ve resmi ödül sisteminden bağımsız olarak çalışanların örgütün verimliliğine destek olması bu bakış açısını desteklemektedir (Kanbur vd., 2022). Çevresel örgütsel vatandaşlık davranışı kaynakların korunması kuramı (Hobfoll, 1989) ve biyofili hipotezi (Wilson, 1984) kapsamında ele alınabilir. Kaynakların korunması kuramı, insanların mevcut kaynaklarını muhafaza etmek ve yeni kaynaklar bulmak için güdülenmeleri üzerinde durmaktadır (Hobfoll, 1989). Çalışanların öncelik verdikleri ve onlar için önemli olan şeylere ulaşmak, muhafaza etmek ve korumak amacıyla emek verdiklerini belirten kuram (Hobfoll vd., 2018) çevresel davranışlara gönüllü olarak yönelme gayretindeki kaynakları koruma motivasyonunu açıklayabilir. Biyofili hipotezi ise, insanlar yakın geçmişe kadar çevresel ortamlarda yaşadığı için, diğer yaşam biçimleriyle ilişki kurmaya zorluk çekmeyeceği belirtilmektedir. Doğada zaman geçirmek insanın ihtiyaçlarını karşılayabileceği ve onun iyi oluşuna katkı sağlayacaktır (Zelenski & Nisbet, 2014). İnsanın doğaya duyduğu öznel bağ onun çevresel sürdürülebilirlik davranışına katkı sunabilir. Ayrıca örgütlerde çevresel örgütsel vatandaşlık davranışları yeşil yönetim farkındalığını arttırarak hem çevrenin sürdürülebilirliğine hem de yeşil kalkınma stratejilerine katkıda bulunmaktadır (Liu vd., 2021). Kurumsal altyapı ve görgül araştırmalar ışığında çevresel örgütsel vatandaşlık davranışlarının çevresel sürdürülebilirlik üzerinde etkisinin olabileceği varsayımıyla araştırmanın özgün modeli kurulmuş ve aşağıdaki araştırma hipotezleri oluşturulmuştur.

- H₁: Çevresel örgütsel vatandaşlık davranışının çevresel sürdürülebilirlik üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi vardır.
- H₂: Kendine yönelik çevresel örgütsel vatandaşlık davranışının çevresel sürdürülebilirlik üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi vardır.
- H₃: İş arkadaşına yönelik çevresel örgütsel vatandaşlık davranışının çevresel sürdürülebilirlik üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi vardır.
- H₄: Örgüte yönelik çevresel örgütsel vatandaşlık davranışının çevresel sürdürülebilirlik üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi vardır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Amacı ve Modeli

Araştırmanın amacı havacılık çalışanlarının çevresel örgütsel vatandaşlık davranışlarının çevresel sürdürülebilirlikleri üzerindeki etkisinin incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki araştırma modeli oluşturulmuştur.

Şekil 1: Araştırma modeli

Araştırmanın modeli çevresel örgütsel vatandaşlık davranışının çevresel sürdürülebilirlik üzerindeki etkisini ortaya çıkarmak üzere araştırmanın amacına uygun olarak oluşturulmuştur. Araştırma modelinde çevresel örgütsel vatandaşlık davranışı bağımsız çevresel sürdürülebilirlik ise bağımlı değişken olarak yer almaktadır.

2.2. Örneklem

Araştırmanın evrenini havacılık sektöründe görev yapan çalışanlar oluşturmaktadır. Tüm araştırma evrenine ulaşmak imkânı olmadığından kolayda örneklem yöntemi kullanılmıştır. Evrenin sayısının tam olarak bilinmediği durumlarda örneklem sayısının en az 384 olması beklenmektedir. Bu kapsamda çalışanlara 450 adet anket çevrimiçi olarak gönderilmiş, 418 adet ankette geri dönüş sağlanmıştır. Bazı anket formları güvenilirliği sağlamadığı için veri setinden çıkarılmıştır. Toplam 402 anket formu araştırma hipotezlerini sınamak için gerçekleştirilecek analizlere dâhil edilerek veri setine son hali verilmiş olup evreni istatistiki açıdan temsil edici niteliktedir (Krejcie & Morgan, 1970; Davis & Cosenza, 1998).

2.3. Verilerin Toplanması ve Ölçekler

Araştırma verileri çevrimiçi anket yöntemi ile toplanmıştır. Araştırma anketi üç bölümden oluşmakta olup ilk bölümde katılımcıların demografik özelliklerini belirlemeye yönelik sorular bulunmaktadır. Anketin ikinci bölümünde katılımcıların çevresel örgütsel vatandaşlık davranışı düzeylerini belirlemek amacıyla yapılandırılan sorulara yer verilmektedir. Anketin son bölümünde ise katılımcıların çevresel sürdürülebilirlik düzeylerini ortaya koymak amacıyla sorular bulunmaktadır. Katılımcıların Araştırmada katılımcıların çevresel örgütsel vatandaşlık davranışı düzeylerini ölçmek amacıyla Robertson & Barling (2017) tarafından geliştirilen, Kanbur vd. (2022) tarafından Türkçe'ye uyarlanan "Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Ölçeği-ÇÖVD Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçek 3 boyut 10 maddeden oluşmakta olup gerçekleştirilen faktör analizi ile test edilmiştir (Tablo 1). Ölçek beşli Likert tipinde yapılandırılmıştır.

Tablo 1: Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Ölçeğinin Faktör Analizi Bulguları

Madde	Faktör 1 (KYÇÖVD)	Faktör 2 (İYÇÖVD)	Faktör 3 (ÖYÇÖVD)
ÇÖVD1	,745		
ÇÖVD3	,804		
ÇÖVD6	,782		
ÇÖVD2		,819	
ÇÖVD4		,758	
ÇÖVD8		,726	
ÇÖVD5			,756
ÇÖVD7			,936
ÇÖVD9			,893
ÇÖVD10			,686

Kaiser-Meyer-Olkin (KMO):,784

Barlett: $ki-kare=1571,197$; $df=45$; $p=0,000$

Toplam Varyans: 67,571

ÇÖVD : Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı
 KYÇÖVD : Kendine Yönelik Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranış
 İYÇÖVD : İş Arkadaşına Yönelik Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı
 ÖYÇÖVD : Örgüte Yönelik Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı

Tablo 1’deki faktör analizi bulguları incelendiğinde; ölçeğin faktör yüklerinin .686-.936 arasında değer aldığı, KMO (.784) ve Barlett ($X^2=1571,197$; $p=000$) test sonuçları ölçeğin örneklem büyüklüğünün faktör analizi için uygun ve anlamlı ve toplam varyansının 67,571 olduğunu göstermektedir. Yapılan faktör analizi bulguları ölçeğin Türkçe uyarlama yapılmış ölçek yapısıyla örtüştüğünü göstermektedir.

Tablo 2: Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Ölçeğinin Güvenilirlik Analizi Bulguları

Ölçek	Madde Sayısı	Cronbach Alpha (α)
Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı (ÇÖVD)	10	,815
Kendine Yönelik Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranış (KYÇÖVD)	3	,708
İş Arkadaşına Yönelik Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı (İYÇÖVD)	3	,719
Örgüte Yönelik Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı (ÖYÇÖVD)	4	,863

Tablo 2’de ölçeğin güvenilirliğine ilişkin bulgular incelendiğinde; ölçeğin güvenilirlik analizi sonucunda iç tutarlılık katsayısının %81.5 olduğu görülmektedir. Bu değer iç tutarlılık için kabul edilen %70’in üzerindedir (Tavşancıl, 2006).

Katılımcıların çevresel sürdürülebilirlik düzeylerini belirlemek amacıyla Gültekin & Argon (2020) tarafından geliştirilen “Örgütsel Sürdürülebilirlik Ölçeği”nin alt ölçeği olan “Çevresel Sürdürülebilirlik Alt Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek tek boyut ve 6 maddeden oluşmakta olup gerçekleştirilen faktör analizi ile test edilmiştir. Ölçek beşli Likert tipinde yapılandırılmıştır.

Tablo 3: Çevresel Sürdürülebilirlik Ölçeğinin Faktör Analizi Bulguları

Ölçek	Madde Sayısı	Fak. Yük. Aralığı	Açıklanan Varyans (%)	Cronbach Alpha (α)
Çevresel Sürdürülebilirlik (ÇS)	6	,669-.758	51,266	,809
<i>Kaiser-Meyer-Olkin (KMO): ,812</i> <i>Barlett: ki-kare=718.529; df=15; p=0,000</i>				

Tablo 3'teki faktör analizi bulguları incelendiğinde; ölçeğin faktör yüklerinin .669-.758 arasında değer aldığı, KMO (.812) ve Barlett ($X^2=718,529$; $p=000$) test sonuçları ölçeğin örneklem büyüklüğünün faktör analizi için uygun ve anlamlı ve toplam varyansının 51,266 olduğunu göstermektedir. Ölçeğin güvenirlik analizi sonucunda iç tutarlılık katsayısı %80.9 olarak belirlenmiştir.

3. BULGULAR

Katılımcıların demografik özelliklerine (cinsiyet, medeni durum, yaş, eğitim durumu, toplam hizmet süresi, mevcut işyerindeki hizmet süresi, statü) ilişkin bilgiler Tablo 4'te sunulmaktadır.

Tablo 4: Katılımcıların Demografik Özelliklerine Yönelik Bulgular

Demografik Özellik	n	%	Demografik Özellik	n	%
<u>Cinsiyet</u>			<u>Medeni durum</u>		
Kadın	93	23,1	Bekâr	275	68,4
Erkek	309	76,9	Evli	127	31,6
<u>Yaş</u>			<u>Mevcut işyerindeki hizmet süresi</u>		
25 yaş ve altı	27	6,7	4 yıldan az	178	44,3
25 - 30 yaş arası	92	22,9	4-9 yıl arası	210	52,2
31 - 36 yaş arası	81	20,1	10-15 yıl arası	12	3,0
37 - 42 yaş arası	146	36,3	16 yıl ve üzeri	2	0,5
43 yaş ve üzeri	56	13,9	<u>Toplam hizmet süresi</u>		
<u>Eğitim durumu</u>			4 yıldan az	94	23,4
Lise	23	5,7	4-9 yıl arası	98	24,4
Önlisans	74	18,4	10-15 yıl arası	144	35,8
Lisans	273	67,9	16 yıl ve üzeri	66	16,4
Lisansüstü	32	8,0	<u>Statü</u>		
			Yönetici	62	15,4
			Yönetici değil	340	84,6
Toplam	402	100	Toplam	402	100

Katılımcıların büyük bir kısmının erkek (309 kişi-%76,9) çalışanlardan oluştuğu, yarıdan fazlasının bekâr (275 kişi-%68,4) olduğu görülmektedir. Ayrıca katılımcıların yarısından fazlasının (247 kişi-%61,4) 31-42 yaş aralığına sahip çalışanlardan oluştuğu söylenebilir. Benzer şekilde katılımcıların büyük bir çoğunluğunun (273 kişi-%67,9) lisans eğitimin sahip olduğu görülmektedir. Katılımcıların hemen hemen tamamının (388 kişi-%96,5) mevcut işyerindeki hizmet süresinin 0-9 yıl arasında olduğu belirtilebilir. Ayrıca katılımcıları toplam hizmet sürelerinin birbirine yakın olduğu görülmektedir. Diğer taraftan katılımcıların büyük bir çoğunluğunun yöneticilik görevi olmadığı söylenebilir.

Araştırmada çevresel örgütsel vatandaşlık davranışı ile çevresel sürdürülebilirlik arasındaki ilişki korelasyon analizi ile ölçülmüştür (Tablo 5).

Tablo 5: Korelasyon Analizi

Değişkenler	Ort.	Std. Sapma	1	2	3	4	5
1 Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı	4,20	,449	1				
2 Kendine Yönelik ÇÖVD	4,24	,440	,571*	1			
3 İş Arkadaşına Yönelik ÇÖVD	4,49	,488	,690*	,317*	1		
4 Örgüte Yönelik ÇÖVD	3,97	,768	,888*	,254*	,397*	1	
5 Çevresel Sürdürülebilirlik	4,27	,460	,530*	,350*	,452*	,408*	1

*p<0.01 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 5’deki bulgular incelendiğinde; çevresel örgütsel vatandaşlık davranışı ($r=,530$; $p<0,01$) ve alt boyutlarından kendine yönelik ÇÖVD ($r=,350$; $p<0,01$), iş arkadaşına yönelik ÇÖVD ($r=,452$; $p<0,01$) ve örgüte yönelik ÇÖVD ($r=,408$; $p<0,01$) ile çevresel sürdürülebilirlik arasında pozitif ve anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Ayrıca ölçeklerin ortalamalarına bakıldığında ölçekteki yargılara katılımcıların katıldığı söylenebilir.

Çevresel örgütsel vatandaşlık davranışı ve alt boyutlarının çevresel sürdürülebilirlik üzerindeki etkisi çoklu regresyon analizi ile ölçülmüştür (Tablo 6).

Tablo 6: Regresyon Analizi

Model	Standartlaştırılmamış Katsayılar		Standartlaştırılmış Katsayılar	T	P
	B	Std. Hata	Beta		
Sabit	1,581	,225		7,031	,000*
Kendine Yönelik ÇÖVD	,204	,047	,195	4,373	,000*
İş Arkadaşına Yönelik ÇÖVD	,278	,044	,294	6,252	,000*
Örgüte Yönelik ÇÖVD	,145	,028	,242	5,238	,000*
R			,548		
R ²			,300		
Düzeltilmiş R ²			,295		
Standart Hata			,386		
F			56,949		,000*
Durbin-Watson			1,646		
Bağımlı Değişken: Çevresel Sürdürülebilirlik					

*p<0,01

Tablo 6'daki bulgular incelendiğinde; çoklu regresyon analizinin anlamlı olduğu ($F=56,949$; $p<0,01$) ve çevresel örgütsel vatandaşlık davranışının çevresel sürdürülebilirlikteki değişimin %30'unu ($R^2=.300$) açıklamaktadır. Dolayısıyla çevresel örgütsel vatandaşlık davranışının “kendine yönelik ÇÖVD” boyutunun ($\beta=.195$; $p<0,01$), “iş arkadaşına yönelik ÇÖVD” boyutunun ($\beta=.294$; $p<0,01$) ve “örgüte yönelik ÇÖVD” boyutunun ($\beta=.242$; $p<0,01$) çevresel sürdürülebilirlik üzerindeki etkisi ortaya konulmaktadır. Diğer yandan Durbin-Watson istatistiği değerinin (DW: 1,646) 1,5 – 2,5 değerleri arasında olduğu ve otokorelasyon olmadığı belirtilebilir. Bütün bu bulgular ışığında araştırma hipotezlerinin (H_1 , H_2 , H_3 , H_4) desteklendiği görülmektedir.

SONUÇ

Resmi bir ödül sistemi tarafından doğrudan ya da açıkça tanımlanmayan, örgütlerin doğal çevre uygulamalarına doğrudan fayda sağlayan bireysel ve gönüllülük temelli bir davranış olan çevresel örgütsel vatandaşlık davranışının, mevcut ve gelecek nesillerin kaynak ve hizmet ihtiyaçlarını ve bunları sağlayan ekosistemlerin sağlığını tehlikeye atmadan karşılaması olan çevresel sürdürülebilirlik üzerinde pozitif v anlamlı bir etkisinin olduğu araştırma bulguları doğrultusunda söylenebilir. Ekstra rol davranışı olan örgütsel vatandaşlık davranışına dayanan çevresel örgütsel vatandaşlık davranışının çevresel sürdürülebilirlik üzerindeki etkisinin olması ilgili yazın temelinde beklenen bir durum olarak değerlendirilebilir. Çünkü çalışanın örgütte kendisine belirlenen resmi iş rollerinin (gereklerinin) dışında roller üstlenmesi, çevreye karşı duyarlı olması ve gelecek nesillere daha yaşanılabilir bir dünya bırakma düşüncesi onun çevre ile ilgili olumlu davranışlarına yansıyabilir ve çevrenin sürdürülebilir olması konusunda ekstra rol davranışında bulunabilir.

Ulusal ve uluslararası yazında iki kavram arasındaki etkinin incelendiği bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu çalışmanın yazındaki bu iki kavram arasındaki ilişkiye açıklık getirebileceği veya bir bakış açısı kazandırabileceği söylenebilir. Bashirun vd. (2019) çalışmalarında çevresel örgütsel vatandaşlık davranışının çalışanların yeşil davranışları üzerinde pozitif bir etkisinin olduğunu vurgulamaktadırlar. Althnayan vd. (2022) çalışmalarında çevresel örgütsel vatandaşlık davranışı ile çevresel dönüşümcü liderlik arasında olumlu bir ilişkinin olduğunu ve bu ilişkinin çevresel sürdürülebilirlik açısından önemli olduğunu belirtmektedirler. Boiral vd. (2015) çalışmalarında yöneticilerin çevresel örgütsel vatandaşlık davranışlarının çevre yönetim uygulamalarına ve çevresel performansa olumlu etkide bulunduğunu belirtmektedirler. Luu (2019) çalışmasında çevresel örgütsel vatandaşlık davranışı ile yeşil (çevreci) beceriklilik arasında pozitif bir ilişkinin olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca Yin vd. (2021) çalışmalarında çevresel vatandaşlık davranışının çevresel kurumsal sosyal sorumluluk, çevresel empati ve çevresel tutku üzerinde pozitif bir etkisinin olduğunu ortaya koymaktadırlar. Alt ve Spitzack (2016) çalışmalarında çevresel örgütsel vatandaşlık davranışının çevresel performans üzerinde olumlu bir etkisinin olduğunu belirtmektedirler. Temminck vd. (2015) çalışmalarında çevresel örgütsel vatandaşlık davranışı ile çevresel kaygı ve çalışanların çevresel çabaları için algılanan örgütsel davranış arasında pozitif bir ilişkinin olduğunu vurgulanmaktadır. Yazındaki bu çalışmalar çevresel örgütsel vatandaşlık davranışları ile çevresel sürdürülebilirlik kavramları arasındaki ilişkiyi direkt incelemese de bu iki kavramın birbirleri üzerine etkisinin olabileceği konusunda fikir verdiği değerlendirilebilir.

Araştırmanın bulguları ve yazındaki bazı çalışmaların sonuçları çevresel sürdürülebilirlik için örgütlerin ve yöneticilerinin ekstra rol davranışı olan çevresel örgütsel vatandaşlık davranışlarını desteklemesi gerekmektedir. Bu davranışları örgüt içinde yayacak bir örgüt kültürünün oluşturulması ve bunun sürdürülebilir kılınması günümüz örgütlerinin önem vermesi gereken önemli bir konudur. Örgüt çalışanlarının çevresel örgütsel vatandaşlık davranışları örgüt yönetimi tarafından ödüllendirilmeli ve bunun sürdürülebilir kılınması için gerekli teşvikleri sağlayabilir. Gelecek nesillere daha yeşil ve çevreci bir dünya bırakılması hedefleniyorsa bu tür ekstra rol davranışları desteklenebilir. Araştırmanın gerçekleştirildiği havacılık sektöründe çevresel sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmak için yalnızca teknik çözümler ve düzenleyici politikalar yeterli olmayabilir. Çalışanların gönüllü çevresel davranışları da bu konuda önemli bir rol oynayabilir. Çevresel örgütsel vatandaşlık davranışı, çalışanların çevre dostu uygulamalara gönüllü katılımlarını sağlayarak örgütlerin çevresel performansını iyileştirmeye yardımcı olabilir. Bu doğrultuda, havayolu işletmeleri ve havalimanları, çalışanlarını çevresel örgütsel vatandaşlık davranışlarına yönlendirecek teşvik mekanizmaları oluşturup çevresel eğitim programlarına öncelik verebilir. Ayrıca bu kavramın etkisinin daha iyi anlaşılması için araştırmacıların farklı örneklem gruplarında ve farklı değişkenlerle çevresel örgütsel vatandaşlık davranışını araştırmalıdır.

ETİK BEYAN VE AÇIKLAMALAR

Etik Kurul Onay Bilgileri Beyanı

Kastamonu Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırmalar ve Yayın Etiği Kurulunun 03.08.2023 tarih 9/1 No'lu toplantısında etik kurul izni alınmıştır.

Yazar Katkı Oranı Beyanı

Yazarlar çalışmaya eşit düzeyde katkıda bulunmuştur.

Çıkar Çatışması Beyanı

Çalışmada potansiyel bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Alt, E. & Spitzack, H. (2016). Improving Environmental Performance through Unit-Level Organizational Citizenship Behaviors for the Environment: A Capability Perspective. *Journal of Environmental Management*, 182, 48-58.
- Althnayan, S., Alarifi, A., Bajaba, S. & Alsabbab, A. (2022). Linking Environmental Transformational Leadership, Environmental Organizational Citizenship Behavior, and Organizational Sustainability Performance: A Moderated Mediation Model. *Sustainability*, 14(14), 8779.
- Barutçu, S. B., & Çolakoğlu, Ü. (2024). Havayolu Taşımacılığında Sürdürülebilirlik Analizi: Türkiye. *Journal of Travel and Tourism Research*, 24(24), 106-124.
- Bashirun, S. N., Samudin, N. M. R., Zolkapli, N. M. & Badrolhisam, N. I. (2019). Fostering Organizational Citizenship Behavior for the Environment in Promoting Employee Green Behavior at the Workplace. *International Journal of Business and Management*, 3(1), 18-24.
- Boeing (2021). The Boeing Company Sustainability Report: <https://www.boeing.com/content/dam/boeing/boeingdotcom/principles/environment/pdf/2021-boeing-sustainability-report.pdf>
- Boiral, O. & Paillé, P. (2012). Organizational Citizenship Behavior for the Environment: Measurement and Validation. *Journal Business Ethics*, 109(4), 431-446.
- Boiral, O., Talbot, D. & Paillé, P. (2015). Leading by Example: A Model of Organizational Citizenship Behavior for the Environment. *Business Strategy and the Environment*, 24(6), 532-550.
- Cheema, S., Afsar, B. & Javed, F. (2020). Employees' Corporate Social Responsibility Perceptions and Organizational Citizenship Behaviors for the Environment: The Mediating Roles of Organizational Identification and Environmental Orientation ft. *Corp Soc Responsib Environ Manag.*, 27(1), 9-21.
- Çukur, T. F. (2021). Sivil Havacılıkta Yakıt Verimliliği. Thinktech STM Teknoloji Düşünce Merkezi Araştırma Raporu. https://thinktech.stm.com.tr/uploads/docs/1616230696_stm-sivil-havacilik-yakit-verimliliği.pdf
- Daily, B. F., Bishop, J. W. & Govindarajulu, N. (2009). A Conceptual Model for Organizational Citizenship Behavior Directed toward the Environment. *Business & Society*, 48(2), 243-256.
- Davis, D. & Cosenza, R. M. (1998). *Business Research for Decision Making*. Boston: Pws-Kent Publishing Company.
- Dong, Y. & Hauschild, M. Z. (2017). Indicators for Environmental Sustainability. *Procedia Cirp*, 61, 697-702.
- Ekins, P. (2011). Environmental Sustainability: From Environmental Valuation to the Sustainability GAP. *Progress in Physical Geography*, 35(5), 629-651.
- Feroz, A. K., Zo, H., & Chiravuri, A. (2021). Digital Transformation and Environmental Sustainability: A Review and Research Agenda. *Sustainability*, 13(3), 1530.
- Greer, F., Rakas, J. & Horvath, A. (2020). Airports and Environmental Sustainability: A Comprehensive Review. *Environmental Research Letters*, 15(10), 1-24.
- Hobfoll, S. E. (1989). Conservation of Resources: A New Attempt at Conceptualizing Stress. *American Psychologist*, 44, 513-524.
- Hobfoll, S. E., Halbesleben, J., Neveu, J. P. & Westman, M. (2018). Conservation of Resources in the Organizational Context: The Reality of Resources and their Consequences. *Annu. Rev. Organ. Psychol. Organ. Behav.*, 5, 103-128.
- IATA (2023). IATA Basın Bülteni 2050 Yılına Kadar Net Sıfır Karbon Emisyonu Hedefi için Stratejik Yol Haritasını Açıkladı. <https://www.iata.org/contentassets/e58fea6deeb142859f498593fe98997c/2023-06-04-03-tr.pdf>.
- ICAO (2019). ICAO Annual Report Carbon Offsetting and Reduction Scheme for International Aviation (CORSIA): <https://www.icao.int/annual-report-2019/Pages/progress-on-icaos-strategic-objectives-environmental-protection-corsia.aspx>.

- Irmawati, B., Retnawati, B. B. & Triharjanti, C. (2019). Organizational Citizenship Behavior towards the Environment between Employees of Service and Manufacturing Firms in Semarang. *Advances in Economics, Business and Management Research*, 100, 376-380.
- Islam, T., Ahmad, S. & Ahmed, I. (2023). Linking Environment Specific Servant Leadership with Organizational Environmental Citizenship Behavior: The Roles of CSR and Attachment Anxiety. *Review of Managerial Science*, 17(3), 855-879.
- Kanbur, E., Kanbur, A. & Özdemir, B. (2022). Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı: Bir Ölçek Uyarlama Çalışması. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 13(30. YönOrg 2022), 16-28.
- Khan, M. A. S., Jianguo, D., Ali, M., Saleem, S. & Usman, M. (2019). Interrelations between Ethical Leadership, Green Psychological Climate, and Organizational Environmental Citizenship Behavior: A Moderated Mediation Model. *Frontiers in Psychology*, 10, 1977.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30, 607-610.
- Lamm, E., Tosti-Kharas, J. & Williams, E. (2013). Read this Article but Don't Print It: Organizational Citizenship Behavior Toward the Environment. *Group & Organization Management*, 38, 163-197.
- Lee, D. S., Fahey, D. W., Skowron, A., Allen, M. R., Burkhardt, U., Chen, Q., Doherty, S. J., Freeman, S., Forster, P. M., Fuglestedt, J., Gettelman, A., De León, R. R., Lim, L. L., Lund, M. T., Millar, R. J., Owen, B., Penner, J. E., Pitari, G., Prather, M. J., Sausen, R. & Wilcox, L. J. (2021). The Contribution of Global Aviation to Anthropogenic Climate Forcing for 2000 to 2018. *Atmospheric Environment*, 244, 117834.
- Liu, Z., Mei, S. & Guo, Y. (2021). Green Human Resource Management, Green Organization Identity and Organizational Citizenship Behavior for The Environment: The Moderating Effect of Environmental Values. *Chinese Management Studies*, 15(2), 290-304.
- Luu, T. T. (2019). Green Human Resource Practices and Organizational Citizenship Behavior for The Environment: The Roles of Collective Green Crafting and Environmentally Specific Servant Leadership. *Journal of Sustainable Tourism*, 27(8), 1167-1196.
- Morelli, J. (2011). Environmental Sustainability: A Definition for Environmental Professionals. *Journal of Environmental Sustainability*, 1(1), 1-9.
- Moldan, B., Janoušková, S. & Hák, T. (2012). How to Understand and Measure Environmental Sustainability: Indicators and Targets. *Ecological Indicators*, 17, 4-13.
- Opoku, E. E. O., Dogah, K. E. & Aluko, O. A. (2022). The Contribution of Human Development towards Environmental Sustainability. *Energy Economics*, 106, 1-15.
- Paille, P., Boiral, O. & Chen, Y. (2013). Linking Environmental Management Practices and Organizational Citizenship Behaviour for the Environment: A Social Exchange Perspective. *The International Journal of Human Resource Management*, 24(18), 3552-3575.
- Paille, P., Chen, Y., Boiral, O. & Jin, J. (2014). The Impact of Human Resource Management on Environmental Performance: An Employee-Level Study. *Journal of Business Ethics*, 121, 451-466.
- Priyadarshini, C., Chatterjee, N., Srivastava, N. K. & Dubey, R. K. (2023). Achieving Organizational Environmental Citizenship Behavior through Green Transformational Leadership: A Moderated Mediation Study. *Journal of Asia Business Studies*, 17(6), 1088-1109.
- Robertson, J. L. & Barling, J. (2017). Toward a New Measure of Organizational Environmental Citizenship Behavior. *Journal of Business Research*, 75, 57-66.
- Sutton, P. (2004). A Perspective on Environmental Sustainability. *Paper on the Victorian Commissioner for Environmental Sustainability*, 1, 32.
- Tavşancıl, E. (2006). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Temminck, E., Mearns, K., & Fruhen, L. (2015). Motivating Employees towards Sustainable Behaviour. *Business Strategy and the Environment*, 24(6), 402-412.

- Weaver, S. T., Ellen, P. S. & Mathiassen, L. (2015). Contextualist Inquiry into Organizational Citizenship: Promoting Recycling Across Heterogeneous Organizational Actors. *Journal of Business Ethics*, 129, 413-428.
- Wilson, E. O. (1984). *Biophilia*. Cambridge: Harvard University Press.
- Yin, C., Ma, H., Gong, Y., Chen, Q. & Zhang, Y. (2021). Environmental CSR and Environmental Citizenship Behavior: The Role of Employees' Environmental Passion and Empathy. *Journal of Cleaner Production*, 320.
- Zelenski, J. M. & Nisbet, E. K. (2014). Happiness and Feeling Connected: The Distinct Role of Nature Relatedness. *Environment and Behavior*, 46(1), 3-23.